

Byla C-82/21

Prašymo priimti prejudicinį sprendimą santrauka pagal Teisingumo Teismo procedūros reglamento 98 straipsnio 1 dalį

Gavimo data:

2021 m. vasario 9 d.

Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas:

Sąd Rejonowy dla Warszawy - Śródmieścia w Warszawie (Lenkija)

Nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą priėmimo data:

2020 m. spalio 13 d.

Ieškovai:

B. S.

Ł. S.

Atsakovas:

M.

Pagrindinės bylos dalykas

Reikalavimas priteisti atitinkamą pinigų sumą kaip nepagrįstai sumokėtą mokant paskolos ir palūkanų įmokas pagal hipoteka užtikrintos paskolos sutartį, kurioje yra nesąžiningų sąlygų.

Prejudicinio klausimo dalykas ir teisinis pagrindas

Sąjungos teisės, visų pirma Tarybos direktyvos 93/13/EEB 6 straipsnio 1 dalies ir 7 straipsnio 1 dalies, taip pat lygiavertiškumo, veiksmingumo ir teisinio saugumo principų aiškinimas; SESV 267 straipsnis.

Prejudicinis klausimas

Ar 1993 m. balandžio 5 d. Tarybos direktyvos 93/13/EEB dėl nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais 6 straipsnio 1 dalis ir 7 straipsnio 1 dalis ir lygiavertiškumo, veiksmingumo ir teisinio saugumo principai turi būti aiškinami taip, kad jiems prieštarauja teismo pateikiamas nacionalinės teisės nuostatų išaiškinimas, pagal kurį vartotojo ieškiniui dėl sumų, nepagrįstai sumokėtų remiantis vartotojo ir verslininko sudarytoje sutartyje esančia nesąžininga sąlyga, grąžinimo nustatomas dešimties metų senaties terminas, pradedamas skaičiuoti nuo kiekvieno vartotojo mokėjimo, taip pat tuo atveju, kai vartotojas nežinojo apie nesąžiningą tos sąlygos pobūdį?

Nurodytos Bendrijos teisės nuostatos

1993 m. balandžio 5 d. Tarybos direktyvos 93/13/EEB dėl nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais dvidešimt pirma ir dvidešimt ketvirta konstatuojamosios dalys, 6 straipsnio 1 dalis ir 7 straipsnio 1 ir 2 dalys

Nurodytos nacionalinės teisės nuostatos

Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (1964 m. balandžio 23 d. Civilinis kodeksas) (*Dz. U.*, Nr. 16, 93 pozicija, su pakeitimais, toliau – KC)

Negalima naudotis savo teise, jei tai prieštarauja šios teisės socialiniam ir ekonominiam tikslui ar socialinio sambūvio principams. Toks teisių turėtojo veiksmas ar neveikimas nėra laikomas teisės įgyvendinimu ir nėra saugomas (5 straipsnis).

Vartotojas – fizinis asmuo, kuris sudaro su verslininku teisinį sandorį, tiesiogiai nesusijusį su jo komercine ar profesine veikla (22¹ straipsnis).

Išskyrus įstatyme nurodytas išimtis, turtiniams reikalavimams taikomas senaties terminas (117 straipsnio 1 dalis).

Suėjus senaties terminui, asmuo, kuriam pareikštas ieškinys, gali išvengti jo tenkinimo, nebent jis atsisakytų remtis senaties pagrindu. Vis dėlto senaties atsisakymas iki termino pabaigos yra negaliojantis (117 straipsnio 2 dalis).

Nesant specialios nuostatos, kurioje būtų nustatyta kitaip, senaties terminas yra dešimt metų, o ieškinių dėl periodinių išmokų ir su verslu susijusių ieškinių – treji metai (iki 2018 m. liepos 8 d. galiojusi 118 straipsnio redakcija).

Nesant specialios nuostatos, kurioje būtų nustatyta kitaip, senaties terminas yra šešeri metai, o ieškinių dėl periodinių išmokų ir su verslu susijusių ieškinių – treji metai. Vis dėlto senaties termino pabaiga yra paskutinė kalendorinių metų diena,

nebent senaties terminas yra trumpesnis nei dveji metai (nuo 2018 m. liepos 9 d. galiojusi 118 straipsnio redakcija).

Senaties terminas skaičiuojamas nuo tos dienos, kurią buvo galima pareikšti ieškinį. Jei pareigos įvykdyti mokėjimą atsiradimas priklauso nuo įgalioto asmens atitinkamo veiksmo atlikimo, terminas skaičiuojamas nuo tos dienos, kurią būtų galima pareikšti ieškinį, jei įgaliotas asmuo atliktų veiksmą kiek galima anksčiau (120 straipsnio 1 dalis).

Senaties terminas nutraukiamas: 1) bet koku veiksmu teisme ar kitoje įstaigoje, paskirtoje nagrinėti bylas ar vykdyti tam tikros rūšies ieškinius, arba arbitražo teisme, į kurią kreipiamasi tiesiogiai dėl tyrimo, aplinkybių nustatymo ir ieškinių patenkinimo ar vykdymo užtikrinimo; 2) ieškinį pripažinus asmeniui, kuriam galima pareikšti ieškinį; 3) pradėjus mediaciją (123 straipsnio 1 dalis).

Kiekvieną kartą, kai senaties terminas nutraukiamas, jis skaičiuojamas iš naujo (124 straipsnio 1 dalis).

Jei senaties terminas nutraukiamas dėl veiksmo, atliekamo teisme ar kitoje įstaigoje, paskirtoje nagrinėti bylas ar vykdyti tam tikros rūšies ieškinius, arba arbitražo teisme, arba pradėjus mediaciją, senaties terminas neatnaujinamas, kol procesas nėra užbaigtas (124 straipsnio 2 dalis).

Vartotojui nėra privalomos su juo sudarytos sutarties sąlygos, dėl kurių nebuvo susitarta individualiai, jei pagal šias sąlygas jo teisės ir pareigos prieštarauja nusistovėjusiems papročiams, iš esmės pažeidžiant vartotojo interesus (neleistinos sutarties sąlygos). Tai netaikoma sąlygoms, kuriomis apibrėžiami pagrindiniai šalių įsipareigojimai, įskaitant kainą arba užmokestį, jeigu jos suformuluotos vienareikšmiškai (385¹ straipsnio 1 dalis).

Jeigu pagal 1 dalį sutarties nuostata vartotojui nėra privaloma, likusios sutarties sąlygos šalims yra privalomos (385¹ straipsnio 2 dalis).

Sutarties sąlygos, dėl kurių nebuvo susitarta individualiai, yra tos, kurių turiniui vartotojas nedarė realios įtakos. Tai visų pirma taikoma sutarties sąlygoms, perimtomis iš kontrahento vartotojui pasiūlytos tipinės sutarties (385¹ straipsnio 3 dalis).

Įrodinėjimo, kad dėl sąlygos buvo susitarta individualiai, pareiga tenka tam, kas ją remiasi (385¹ straipsnio 4 dalis).

Sutarties sąlygos atitiktis geriems papročiams vertinama atsižvelgiant į sutarties sudarymo metu buvusių padėčių, jos turinį, sudarymo aplinkybes ir sutartis, susijusias su sutartimi, kurioje yra įtvirtinta vertinama sąlyga (385² straipsnis).

Be teisinio pagrindo kito asmens sąskaita praturtėjęs asmuo privalo grąžinti gautą naudą natūra, o jei tai neįmanoma, grąžinti jos vertę (405 straipsnis).

Pirmesnių straipsnių nuostatos visų pirma taikomos nepagrįstai gautai sumai (410 straipsnio 1 dalis).

Suma yra gauta nepagrįstai, jei ją sumokėjęs asmuo apskritai neturėjo tokios pareigos arba neturėjo pareigos asmeniui, kuriam sumokėjo, arba jei išnyko mokėjimo pagrindas arba nebuvo pasiektas numatytas mokėjimo tikslas, arba jei teisės aktas, pagal kurį kilo pareiga mokėti, negaliojo ir po įsipareigojimo įvykdymo netapo galiojantis (410 straipsnio 2 dalis).

Teisės į žalos atlyginimą dėl neteisėtų veiksmų senaties terminas sueina po trejų metų nuo tos dienos, kai nukentėjęsysis sužinojo apie žalą ir ją padengti privalanti asmenį. Vis dėlto šis terminas negali būti ilgesnis nei dešimt metų nuo žalos atsiradimo dienos (iki 2017 m. birželio 26 d. galiojusi CK 442¹ straipsnio 1 dalies redakcija).

Teisės į žalos atlyginimą dėl neteisėtų veiksmų senaties terminas sueina po trejų metų nuo tos dienos, kai nukentėjęsysis sužinojo arba imdamasis visų reikiamų priemonių galėjo sužinoti apie žalą ir ją padengti privalanti asmenį. Vis dėlto šis terminas negali būti ilgesnis nei dešimt metų nuo žalos atsiradimo dienos (nuo 2017 m. birželio 27 d. galiojusi CK 442¹ straipsnio 1 dalies redakcija).

Glaustas faktinių aplinkybių ir pagrindinės bylos aprašymas

- 1 2006 m. šalys sudarė hipoteka užtikrintos paskolos, indeksuotos Šveicarijos franko (CHF) kursu, sutartį, pagal kurią atsakovas suteikė ieškovams paskolą namo statybos išlaidoms finansuoti. Paskolos indeksavimo valiuta buvo CHF. Paskolos laikotarpis buvo 360 mėnesių, t. y. nuo 2006 m. rugpjūčio 8 d. iki 2036 m. rugpjūčio 5 d. Paskola buvo gražinama mažėjančiomis paskolos ir palūkanų įmokomis. Iš pradžių paskolos palūkanų norma buvo 2,25 % per metus, bet laikinai (paskolos draudimo laikotarpiu) buvo padidinta iki 3,25 %. Bankas suteikė hipoteka užtikrintą paskolą, indeksuotą CHF pirkimo kursu pagal banko valiutų kursų lentelę. Paskolos suma, išreikšta CHF, buvo nustatyta pagal CHF pirkimo kursą, nurodytą banko valiutų kursų lentelėje paskolos (dalies) išmokėjimo dieną ir valandą. Paskolos palūkanų norma buvo kintama, sutarties sudarymo dieną ji buvo užfiksuota sutartyje nurodyta suma. Paskolos palūkanų norma galėjo pasikeisti pasikeitus šios valiutos orientacinei palūkanų normai ir šalies, kurios valiuta yra indeksavimo pagrindas, pinigų ir kapitalo rinkos finansiniams parametrams. Paskolos įmokos ir palūkanos buvo mokamos Lenkijos zlotais (PLN), juos konvertavus pagal banko valiutų kursų lentelėje nurodytą CHF pardavimo kursą, galiojusį mokėjimo dieną.
- 2 2008 m. gruodžio 8 d. šalys sudarė paskolos sutarties priedą, pagal kurį paskolos palūkanų norma yra 3 mėnesių LIBOR bazinė palūkanų norma, padidinta visą kreditavimo laikotarpį fiksuota banko marža, kurios dydis yra 0,57 procentinio punkto.

- 3 Ieškiniu ieškovai prašo priteisti jiems iš atsakovo 74 414,52 PLN su įstatyme nustatyto dydžio palūkanomis už vėlavimą grąžinti nepagrįstai gautą sumą, kurią atsakovas gavo iš ieškovų kaip įmokas ir palūkanas pagal hipoteka užtikrintos paskolos, indeksuojamos 2006 m. rugpjūčio 4 d. CHF kursu, sutartį. Ieškovai taip pat nurodo, kad nustačius, jog visa paskolos sutartis yra negaliojanti dėl nurodytų sutarčių sąlygų nesąžiningumo, atsakovas turi grąžinti jiems visų paskolos įmokų, sumokėtų nuo 2006 m. spalio 5 d. iki 2010 m. kovo 5 d., ekvivalentą. Atsiliepime į ieškinį atsakovas prašo ieškinį atmesti.
- 4 Teismo posėdyje ieškovai nurodė, kad nė dėl vienos iš jų ginčijamų paskolos sutarties sąlygų su atsakovu banku nebuvo susitarta individualiai. Banko darbuotojai nepateikė ieškovams istorinių CHF ir PLN valiutų kursų ir neinformavo, kad dėl paskolos sutarties sudarymo ieškovai privalės padengti skirtingų keitimo kursų išlaidas ir kad jiems tenka rizika, susijusi su keitimo kursu. Ieškovai nebuvo informuoti, kaip jie gali sumažinti riziką, susijusią su keitimo kursu, jiems taip pat nebuvo paaiškinta, kaip bankas atsakovas rengia savo valiutų kursų lentelę ir nustato skirtingų keitimo kursų dydį. Ieškovai taip pat nebuvo informuoti, kokiomis taisyklėmis remiantis bus keičiama jų paskolos palūkanų norma ir visų pirma į kokius parametrus bankas atsizvelgia priimdamas sprendimą pakeisti palūkanų normą. Paskolos sutarties sudarymo dieną ieškovai neturėjo išsilavinimo teisės ar ekonomikos srityje, darbo banke ar kitose finansinėse institucijose patirties ir pajamų ar santaupų CHF valiuta.

Svarbiausi bylos šalių argumentai nacionaliniame teisme

- 5 Ieškovų nuomone, analizuojamoje sutartyje yra neleistinių sutarties sąlygų, įskaitant pagrindinės sumos ir paskolos įmokų perskaičiavimo pagal CHF kursą sąlygą (7 straipsnio 1 dalis ir 11 straipsnio 5 dalis) ir atsakovo teisę pakeisti paskolos palūkanų normą (10 straipsnio 2 dalis). Jų vertinimu, šių sutarties sąlygų negaliojimas lemia, kad atsakovas gavo iš jų per dideles paskolos įmokas, todėl jie reikalauja 74 414,52 PLN sumos, kuri yra sumokėtų paskolos įmokų (213 305,35 PLN) ir teisingos šių įmokų sumos (138 890,83 PLN) už laikotarpį nuo 2009 m. liepos 9 d. iki 2017 m. birželio 6 d. skirtumas, sumokėjimo. O atsakovas mano, kad šalių sudaryta paskolos sutartis nėra negaliojanti ir joje nėra neleistinių sutarties sąlygų. Atsakovas, be kita ko, remiasi argumentu dėl senaties.

Glaustas prašymo priimti prejudicinį sprendimą pagrindimas

- 6 Nagrinėjamoje byloje ieškovai ginčija paskolos sutartyje esančias iš banko atsakovo naudojamos tipinės sutarties perimtas vadinamąsias konvertavimo taisykles (sutarties 7 straipsnio 1 dalis ir 11 straipsnio 4 dalis) ir vadinamąją kintamos palūkanų normos sąlygą (10 straipsnio 2 dalis pirminėje redakcijoje). Šios sąlygos daug kartų buvo teisminės kontrolės objektas ir beveik vienodai laikomos nesąžiningomis sutarties sąlygomis, kaip tai suprantama pagal Civilinio kodekso (KC) 385¹ straipsnio 1 dalį. Vis dėlto kontroversiškas klausimas yra pirmiau minėtų sąlygų nesąžiningumo pasekmės. Kalbant apie sąlygų

neprivalomumą, dabartinėje jurisprudencijoje galima rasti dvi priešingas nuomones. Remiantis pirmuoju požiūriu, pašalinus valiutos keitimo sąlygas užsienio valiuta indeksuojama paskolos sutartis turi būti traktuojama kaip paskolos sutartis PLN valiuta. Remiantis antruoju požiūriu, panaikinus neleistinas konvertavimo sąlygas, visa paskolos sutartis tampa negaliojanti. Dvi jurisprudencijos kryptys išryškėja ir kalbant apie kintamos palūkanų normos neprivalomumą (10 straipsnio 2 dalis). Pagal pirmąją kryptį, panaikinus kintamų palūkanų sąlygą paskolos sutartis turi būti traktuojama kaip paskolos sutartis su fiksuotomis palūkanomis, kurių norma yra tokia pati kaip paskolos sutarties sudarymo dieną. Pagal antrąją (šiuo metu vyraujančią) jurisprudencijos kryptį, pašalinus iš paskolos sutarties kintamos palūkanų normos sąlygą, sutartis tampa negaliojanti.

- 7 Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, apylinkės teismas svarsto galimybę šalių sudarytą paskolos sutartį pripažinti negaliojančia visa apimtimi, o tokio sprendimo pasekmė būtų tiek konversijos sąlygų, tiek kintamų palūkanų sąlygos (10 straipsnio 2 dalis) pripažinimas nesąžiningomis. Nacionalinis teismas turi omenyje tai, kad sutarties 10 straipsnio 2 dalies turinys pasikeitė sudarius 2008 m. gruodžio 8 d. priedą, vis dėlto vertinimas, ar sutarties sąlygos yra neleistinos, turi būti atliekamas atsižvelgiant į sutarties sudarymo datą (KC 385² straipsnis), o pripažinus, jog sutarties 10 straipsnio 2 dalies sąlyga, dėl kurios sutartis yra negaliojanti, neleistina, paskolos sutartis taptų negaliojančia *extunc* (nuo pat pradžių), todėl vėlesnis priedo sudarymas būtų neveiksmingas. Visos paskolos sutarties negaliojimas reikštų, kad bet kokios pagal ją sumokėtos sumos pagal KC 410 straipsnio 2 dalį būtų gautos nepagrįstai, todėl turėtų būti gražinamos pagal KC 405 straipsnį, siejamą su KC 410 straipsnio 1 dalimi. Atsakovas galėtų reikalauti iš ieškovų jiems išmokėtos paskolos sumos ekvivalento gražinimo (455 000 PLN), o ieškovai galėtų reikalauti iš atsakovo gražinti visų jau sumokėtų paskolos įmokų ekvivalentą.
- 8 Kadangi atsakovas nurodė senaties termino suėjimo pagrindą, kuris galėtų didele dalimi užkirsti kelią ieškovų ieškinio tenkinimui, teismas tyrė jo pagrįstumą ir nusprendė, kad ieškovų ieškiniui reikia taikyti nuostatą dėl bendro ieškinio senaties termino, kuris iki 2018 m. liepos 9 d. pareikštų ieškinių atveju yra 10 metų (KC 118 straipsnis). Pagrindinis klausimas šiuo atveju yra vertinimas, nuo kada turi būti skaičiuojama ieškovų ieškinio senaties termino pradžia, o lemiamą reikšmę turi KC 120 straipsnio 1 dalies pirmas sakiny. Jurisprudencijoje nustatyta, kad ieškinio dėl nepagrįsto praturtėjimo (nepagrįstai gautos sumos) senaties terminas pradedamas skaičiuoti nuo tos dienos, kurią turi būti gražinta nauda (suma), jeigu kreditorius pareikalautų iš skolininko įvykdyti prievolę kuo anksčiau, t. y. per laikotarpį nuo nepagrįsto naudos gavimo, kurio reikia gautai naudai gražinti be nepagrįsto delsimo. Senaties termino skaičiavimui neturi reikšmės nei kada paslaugos teikėjas sužinojo, kad suma gauta nepagrįstai, nei kada jis iš tikrųjų pareikalavo iš skolininko ją gražinti. Pirmiau nurodytos išvados taip pat taikomos byloms dėl nepagrįstai sumokėtų sumų vykdant negaliojančias sutarties sąlygas tuo atveju, kai šalis nežinojo apie šių sąlygų negaliojimą. Nagrinėjamoje byloje tokio požiūrio rezultatas būtų išvada, kad ieškinio dėl

kiekvienos paskolos įmokos, sumokėtos nuo 2006 m. spalio 5 d. iki 2010 m. kovo 5 d., senaties terminas suėjo praėjus 10 metų nuo atskirų įmokų mokėjimo dienos. Kadangi šioje byloje ieškinys dėl mokėjimo buvo pateiktas 2019 m. rugpjūčio 7 d., tai reiškia, kad ieškinio sumokėti sumą, prilygstančią visoms įmokoms, sumokėtoms anksčiau nei 10 metų, t. y. iki 2009 m. rugpjūčio 7 d., iki ieškinio padavimo dienos (2019 m. rugpjūčio 7 d.), senaties terminas sueitų. Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, teismas svarsto, ar pateiktas KC 120 straipsnio 1 dalies aiškinimas atitinka Tarybos direktyvos 93/13/EEB 6 straipsnio 1 dalį ir 7 straipsnio 1 dalį, taip pat lygiavertiškumo, veiksmingumo ir teisinio saugumo principus.

- 9 Vartotojo apsauga nėra absoliuti¹ ir teisinio saugumo sumetimais nustatomi protingi naikinamieji terminai ieškiniui pareikšti yra suderinami su Sąjungos teise². Vis dėlto nacionalinis reglamentavimas, užtikrinantis vartotojų apsaugą, neturi būti mažiau palankus nei panašias vidaus teisės situacijas reglamentuojančios taisyklės (lygiavertiškumo principas) ir jis negali būti toks, kad dėl jo būtų praktiškai neįmanoma arba pernelyg sudėtinga įgyvendinti Bendrijos teisės suteiktas teises (veiksmingumo principas)³. Tinkamos ir veiksmingos priemonės, kuriomis vartotojams užtikrinama teisė į veiksmingą teisinę gynybą, turi apimti galimybę pateikti ieškinį ar pareikšti prieštaravimą laikantis pagrįstų procedūrinių reikalavimų taip, kad tokių teisių įgyvendinimui nebūtų taikomos sąlygos, visų pirma susijusios su terminais arba išlaidomis, trukdančios įgyvendinti Direktyvos 93/13 suteikiamas teises⁴. Vadinasi, Sąjungos teisei neprieštarauja nacionalinės teisės normos, pagal kurias nėra nustatyta senaties termino pareikšti ieškinį dėl sutartyje naudojamos nesąžiningos sąlygos pripažinimo niekine, tačiau yra taikomas senaties terminas ieškinio dėl šio konstatavimo restitucinių padarinių pareiškimui, jei laikomasi lygiavertiškumo ir veiksmingumo principų⁵. Todėl būtina atlikti analizę, ar konkretus vartotojo turtinio reikalavimo senaties termino reglamentavimas užtikrina lygiavertiškumo

¹ Žr. 2016 m. gruodžio 21 d. Teisingumo Teismo sprendimo *Gutierrez Naranjo*, C-154/15, C-307/15 ir C-308/15, 68 punktą; 2020 m. liepos 16 d. Sprendimo *Caixabank*, C-224/19 ir C-259/19, 82 punktą.

² Žr. 2009 m. spalio 6 d. Teisingumo Teismo sprendimo *Asturcom Telecomunicaciones*, C-40/08, 41 punktą; 2016 m. gruodžio 21 d. Sprendimo *Gutiérrez Naranjo*, C-154/15, C-307/15 ir C-308/15, 69 punktą; 2020 m. liepos 16 d. Sprendimo *Caixabank*, C-224/19 ir C-259/19, 82 punktą.

³ Žr. 2006 m. spalio 26 d. Teisingumo Teismo sprendimo *Mostaza Claro*, C-168/05, 24 punktą; 2019 m. balandžio 3 d. Sprendimo *Aqua Med.*, C-266/18, 47 punktą; 2019 m. birželio 26 d. Sprendimo *Addiko Bank*, C-407/18, 46 punktą; 2020 m. liepos 16 d. Sprendimo *Caixabank*, C-224/19 ir C-259/19, 83 punktą.

⁴ Žr. 2015 m. spalio 1 d. Teisingumo Teismo sprendimo *ERSTE Bank Hungary*, C-32/14, 59 punktą; 2016 m. balandžio 21 d. Sprendimo *Radlinger ir Radlingerova*, C-377/14, 40 punktą; 2018 m. rugsėjo 13 d. Sprendimo *Profi Credit Polska*, C-176/17, 63 punktą.

⁵ Žr. 2020 m. liepos 16 d. Teisingumo Teismo sprendimo *Caixabank*, C-224/19 ir C-259/19, 84 punktą.

ir veiksmingumo principų laikymąsi. Suteikto laiko turi realiai pakakti, kad suinteresuotieji asmenys galėtų parengti ir pateikti veiksmingą skundą⁶. Vartotojo ieškinio senaties taisyklių analizė negali apsiriboti tik šio termino trukme, bet turi apimti jo taikymo tvarką, įskaitant tvarką, pagal kurią pradėdamas skaičiuoti minėtas terminas⁷. Ypatingą dėmesį reikia atkreipti į du Teisingumo Teismo sprendimus. 2019 m. liepos 9 d. sprendime Teisingumo Teismas nusprendė, kad trejų metų senaties terminas, pradėdamas skaičiuoti nuo visiškai sutarties įvykdymo dienos, negali vartotojui užtikrinti veiksmingos apsaugos, nes šis terminas gali pasibaigti dar prieš vartotojui sužinant apie šioje sutartyje esančios sąlygos nesąžiningumą. Taigi dėl tokio termino šiam vartotojui pernelyg sudėtinga pasinaudoti teisėmis, suteiktomis pagal Direktyvą 93/13⁸. Iš to, kas išdėstyta, matyti, kad pagal veiksmingumo principą draudžiama ieškiniui dėl restitucijos taikyti trejų metų senaties terminą, pradėdamą skaičiuoti nuo tos dienos, kurią baigia galioti nagrinėjama sutartis, neatsižvelgiant į tai, ar vartotojas tą dieną žinojo arba galėjo pagrįstai žinoti apie šioje sutartyje esančios sąlygos nesąžiningumą, kuriuo jis remiasi, grįsdamas savo ieškinį dėl restitucijos, nes dėl tokių senaties taisyklių šiam vartotojui pernelyg sudėtinga pasinaudoti pagal Direktyvą 93/13 jam suteiktomis teisėmis⁹. O 2019 m. liepos 16 d. sprendime Teisingumo Teismas nusprendė, kad kadangi penkerių metų senaties terminas, kuris pradėdamas skaičiuoti nuo sutarties sudarymo, taikymas reiškia, kad vartotojas gali prašyti sugrąžinti sumas, sumokėtas vykdant nesąžiningą pripažintą sutarties sąlygą, tik per penkerius pirmus metus nuo sutarties pasirašymo, neatsižvelgiant į tai, ar jis žinojo arba galėjo žinoti apie šios sąlygos nesąžiningumą, dėl jo šiam vartotojui yra pernelyg sudėtinga naudotis Direktyvos 93/13 suteikiamomis teisėmis, pažeidžiant veiksmingumo principą, aiškinamą kartu su teisinio saugumo principu¹⁰. Todėl, Teisingumo Teismo vertinimu, nagrinėjant nacionalines taisykles dėl ieškinių senaties termino suėjimo, atsižvelgiant į jų atitikimą veiksmingumo principui, ypatingą dėmesį reikia atkreipti į tai, kada pradėdamas skaičiuoti vartotojo ieškinio senaties terminas. Ypač svarbu, kad Direktyvoje 93/13 numatyta apsaugos sistema grindžiama prielaida, kad vartotojo padėtis yra mažiau palanki nei verslininko tiek dėl galimybių derėtis, tiek dėl turimos informacijos, taigi jis priverstas sutikti su verslininko iš anksto parengtomis sąlygomis ir negali daryti įtakos jų turiniui¹¹.

⁶ Žr. 2015 m. spalio 29 d. Teisingumo Teismo sprendimo *BBVA*, C-8/14, 29 punktą.

⁷ Žr. 2020 m. liepos 9 d. Teisingumo Teismo sprendimo *SC Raiffeisen Bank*, C-698/18 ir C-699/18, 61 punktą.

⁸ Žr. 2020 m. liepos 9 d. Teisingumo Teismo sprendimo *SC Raiffeisen Bank*, C-698/18 ir C-699/18, 67 punktą.

⁹ Žr. 2020 m. liepos 9 d. Teisingumo Teismo sprendimo *SC Raiffeisen Bank*, C-698/18 ir C-699/18, 75 punktą.

¹⁰ Žr. 2020 m. liepos 16 d. Teisingumo Teismo sprendimo *Caixabank*, C-224/19 ir C-259/19, 91 punktą.

¹¹ Žr. 2019 m. gruodžio 19 d. Teisingumo Teismo sprendimo *Bondora*, C-453/18 ir C-494/18, 40 punktą; 2020 m. liepos 9 d. Sprendimo *SC Raiffeisen Bank*, C-698/18 ir C-699/18, 67 punktą.

Todėl vartotojai gali nežinoti apie hipoteka užtikrintoje paskolos sutartyje esančios sąlygos nesąžiningumą arba nesuvokti pagal Direktyvą 93/13 turimų teisių apimties¹². Išnagrinėjus pirmiau nurodytą jurisprudenciją galima daryti išvadą, kad vartotojo ieškinio senaties terminas neturi būti pradedamas skaičiuoti, kol vartotojas nesužinojo arba negalėjo pagrįstai sužinoti apie sutartyje esančios sąlygos nesąžiningumą. Tokia išvada atrodo tinkama, ypač kai paskolos sutartis sudaryta 30 metų laikotarpiui. Mažai tikėtina, kad vartotojas, kuris keliolika metų vykdė sutartį, kurioje buvo nesąžiningų sąlygų, galėjo žinoti apie šių sąlygų nesąžiningumą.

- 10 Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, atrodo, kad pirmiau pateiktas siauras KC 120 straipsnio 1 dalies aiškinimas pažeidžia Tarybos direktyvos 93/13/EEB 6 straipsnio 1 dalį ir 7 straipsnio 1 dalį, taip pat veiksmingumo ir teisinio saugumo principus. Todėl minėta nacionalinės teisės nuostata turi būti aiškinama taip, kad vartotojo ieškinio dėl mokėjimų, atliktų pagal sutartį, kurioje yra nesąžiningų sąlygų, grąžinimo senaties terminas turi prasidėti ne kiekvienu atveju nuo mokėjimo atlikimo, o tik tuomet, kai vartotojas sužinojo, kad sąlyga yra nesąžininga. Numatytas rezultatas negali būti pasiektas vien taikant KC 5 straipsnį, kuris yra suprantamas kaip leidžiantis ieškinio senaties terminą pripažinti atsakovo piktnaudžiavimo subjektyvia teise išraiška ir dėl to teigti, kad šio argumento iškėlimas neturi teisinių pasekmių.
- 11 Paskolos sutartys (ypač hipoteka užtikrintos paskolos) dažnai sudaromos daugeliui metų, o ginčas dėl sąlygos sąžiningumo ar nesąžiningumo gali kilti praėjus daugiau nei 10 metų nuo jos sudarymo. Todėl gali kilti klausimas, ar nacionalinės teisės nuostata yra suderinama su Direktyvos 93/13/EEB 6 straipsnio 1 dalimi, nes ja ribojamas konstatavimas, jog sąlyga yra nesąžininga, restitucinis poveikis (rizika, kad iškėlus senaties argumentą vartotojas susigrąžins tik dalį nepagrįsto mokėjimo). Pavyzdžiui, tuo atveju, kai bankai ima mokesčių už skirtingus keitimo kursus, susijusių su vartotojo atliktų mokėjimų PLN valiuta perskaičiavimu į užsienio valiutą, turėsime daugybę ieškinių dėl skirtingų keitimo kursų išlaidų grąžinimo, kurių senaties terminas prasidės atskirai kiekvienai paskolos gavėjo sumokėtai paskolos įmokai.
- 12 Dėl paskolos sumos grąžinimo senaties termino pats Teisingumo Teismas nurodė, kad po sutarties panaikinimo dėl dalies jos sąlygų pripažinimo nesąžiningomis likusi negrąžinta paskolos dalis iš principo taptų mokėtina nedelsiant¹³. Neabejotina, kad banko ieškinio senaties terminas, susijęs su jo verslo veikla, yra 3 metai (KC 118 straipsnis). O KC 120 straipsnio 1 dalies taikymas laikantis pirmiau išdėstytos jurisprudencijos reikštų, kad šis terminas turi būti pradedamas

¹² Žr. 2018 m. rugsėjo 13 d. Teisingumo Teismo sprendimo *Profi Credit Polska*, C-176/17, 69 punktą; 2020 m. liepos 16 d. Sprendimo *Caixabank*, C-224/19 ir C-259/19, 90 punktą.

¹³ Žr. 2014 m. balandžio 30 d. Teisingumo Teismo sprendimo *Kásler*, C-26/13, 84 punktą; 2019 m. kovo 26 d. Sprendimo *Abanca Corporación Bancaria ir Bankia*, C-70/17 ir C-179/17, 58 punktą.

skaičiuoti jau nuo paskolos išmokėjimo dienos, taigi šiuo atveju banko ieškinio gražinti paskolos sumą senaties terminas būtų suėjęs.

- 13 Todėl situacija, kurioje būtų pripažinta, kad vartotojo ieškinio dėl nepagrįstai sumokėtos dėl paskolos sutarties negaliojimo sumos gražinimo senaties terminas bent iš dalies suėjo tuo atveju, kai panašiam banko ieškiniui apskritai nebūtų suėjęs senaties terminas (nepaisant trumpesnio senaties termino), būtų ypač žalinga vartotojams ir tikrai nebūtų įgyvendinamos Direktyva 93/13 suteikiamos garantijos. Tokiu atveju net vartotojai, kurie žinotų ir suprastų savo teises, galėtų būti atgrasyti nuo ieškinių teikimo, nes būgštautų, kad geriausiu atveju galės susigražinti tik dalį sumokėtos sumos, o bankas turės teisę susigražinti iš jų visą išmokėtą sumą.
- 14 Todėl pagrįstas yra klausimas, ar pripažinus, kad vartotojo ieškinio senaties terminas yra suėjęs dėl pirmiau nurodytų priežasčių, nepažeidžiamas lygiavertiškumo principas. Iš Teisingumo Teismo jurisprudencijos matyti, kad juo reikalaujama, kad atitinkama nacionalinė taisyklė būtų vienodai taikoma tiek Sąjungos, tiek nacionalinės teisės pažeidimu grindžiamiems ieškiniams, kurių dalykas ir pagrindas panašūs¹⁴. Galima išvelgti dar vieną priežastį, kodėl nesilaikoma lygiavertiškumo principo, būtent – dėl esminio skirtumo tarp ieškinio dėl žalos atlyginimo dėl neteisėtų veiksmų senaties termino (KC 442¹ straipsnio 1 dalis), kuris negali būti pradamas skaičiuoti, kol nukentėjusysis nesužinojo apie žalą ir ją padengti privalantį asmenį, pradžios datos ir ieškinio dėl nepagrįstai gautos sumos gražinimo (KC 120 straipsnio 1 dalis) senaties termino pradžios datos. Abu šie ieškiniai turi tam tikrų bendrų bruožų: jie yra ieškinių dėl prievolių, kuriuos lemia ne teisės aktai (įskaitant sutartis), o tam tikri faktiniai įvykiai, kurių atveju įstatymas sukelia specifines teises pasekmes, pavyzdžiai. Taigi toks skirtumas yra lygiavertiškumo principo pažeidimo išraiška. Taip yra todėl, kad jei vartotojas prarastų lešas banko naudai dėl banko ar asmenų, už kuriuos atsakingas bankas, neteisėtų veiksmų, vartotojo ieškinio senaties terminas pagal KC 442¹ straipsnio 1 dalį prasidėtų vėliau. Sunku rasti argumentų, kurie pateisintų vartotojo padėties diferencijavimą dviem pateiktais atvejais.
- 15 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas siūlo į klausimą atsakyti taip: Tarybos direktyvos 93/13/EEB 6 straipsnio 1 dalis ir 7 straipsnio 1 dalis ir lygiavertiškumo, veiksmingumo ir teisinio saugumo principai turi būti aiškinami taip, kad jiems prieštarauja teismo pateikiamas nacionalinės teisės nuostatų išaiškinimas, pagal kurį vartotojo ieškinio dėl sumų, nepagrįstai sumokėtų remiantis vartotojo ir verslininko sudarytoje sutartyje esančia nesąžininga sąlyga, gražinimo senaties terminas pradamas skaičiuoti nuo to momento, kai vartotojas sužinojo arba galėjo pagrįstai sužinoti apie sutartyje esančios sąlygos nesąžiningumą.

¹⁴ Žr. 2014 m. vasario 27 d. Teisingumo Teismo sprendimo *Pohotovost*, C-470/12, 47 punktą; 2020 m. liepos 9 d. Sprendimo *SC Raiffeisen Bank*, C-698/18 ir C-699/18, 67 punktą.